

Strategi för Sveriges nationella skogsprogram

Illustration: Itziar Castany Ramirez

Illustrationer: Itziar Castany Ramirez

Produktion: Näringsdepartementet

Artikelnummer: N2018.15

Bilaga till protokoll IV 5 vid regeringssammanträde den 17 maj 2018, N2018/03142/SK

Förord

Skogen ger oss hållbara lösningar på viktiga samhällsfrågor. Den står för avgörande klimatsmarta alternativ för att minska användningen av fossila råvaror och skapar fler jobb i hela landet. Den utgör en värdefull naturresurs med både bidrag till det svenska välfärdsbygget och svenskars välmående och naturupplevelser. Sverige ska visa vägen och vara ett föredöme internationellt i hållbart brukande och bevarande av skog och i omställningen till en växande bioekonomi, bort från fossilberoendet.

Efterfrågan på skogens hållbara lösningar förväntas öka. Eftersom våra målsättningar som berör skog – både som land och som individer – är många och olika anser regeringen att det är viktigt att vi ökar samsynen på lång sikt. På så sätt lägger vi grunden för långsiktiga spelregler som ger investeringssäkerhet kring skogen och dess värdekedja vilket möjliggör för en fossilfri framtid, hållbar tillväxt och sysselsättning i hela landet.

Ett långsiktigt skogsprogram behövs för att främja hållbara, konkurrenskraftiga och biobaserade näringar med bas i skogen. En god tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen ska säkerställas genom hållbar skoglig tillväxt inom ramen för att de

nationella miljömålen nås. För fortsatt lönsamhet och investeringsvilja längs skogens hela värdekedja behövs vision, mål och insatser för ökad samsyn. Regeringen har därför slagit fast en vision för skogsprogrammet: ”Skogen, det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi”. För att uppnå visionen som syftar till att ännu bättre ta vara på skogens möjligheter har regeringen, i bred dialog med många engagerade, arbetat fram denna strategi för Sveriges nationella skogsprogram. Strategin innehåller mål för fem fokusområden och skogsprogrammets organisation för en fortsatt dialogprocess.

Engagemang och insatser från företag, organisationer och intressenter i skogens hela värdekedja tillsammans med myndigheter, lärosäten och regeringen är grundförutsättningar för ett framgångsrikt genomförande av skogsprogrammet. Såväl nationell som regional dialog ingår i skogsprogrammet. Även internationella skogsfrågor ingår som en självklar del av skogsprogrammet. Regeringen kommer också besluta om konkreta åtgärder utifrån skogsprogrammets vision och mål, till stöd för skogsprogrammets strategi. Dessa åtgärder ska sedan

samlas i en kommande handlingsplan. Den första versionen av handlingsplanen kommer i huvudsak att omfatta åtgärder där staten har ett huvudansvar. Handlingsplanen kommer att uppdateras i dialog med olika intressenter, där inte minst strategisk rådgivning från skogsprogrammets programråd kommer spela en central roll. Regeringens förhoppning är att skogssektorn och samhället i stort medverkar med åtgärder till förverkligandet av visionen och målen.

Sverige behöver skog och skogsbruket i en omställning till ett hållbart och fossilfritt samhälle och till att skapa jobb och tillväxt i hela landet.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'S. E. Bucht'.

Sven-Erik Bucht
Landsbygdsminister

Innehållsförteckning

1. Skogsnationen Sverige – arbetet för ett hållbart skogsbruk	6
2. Ett nationellt skogsprogram	9
2.1 Vad är ett skogsprogram?	9
2.2 Varför behövs ett svenskt skogsprogram?	9
2.3 Vad har gjorts hittills?	10
3. Strategins fokusområden – vägen framåt	12
3.1 Skogsprogrammets vision och strategi	12
3.2 Fokusområde 1. Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta	13
3.2.1 En växande och hållbar skogsproduktion med ökad klimatnytta och ett hållbart samhälle.	14
3.2.2 Variationsrikt skogslandskap för skogens ekosystemtjänster	16
3.3 Fokusområde 2. Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet	18
3.3.1 Synliggöra och utveckla skogens alla värden	19
3.3.2 Regionala möjligheter och resurser för att lyfta skogens alla värden	21
3.4 Fokusområde 3. Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass	22
3.4.1 Kommunicera skogsråvarans och skogsnäringens betydelse i en växande bioekonomi	23
3.4.2 Skapa goda ramvillkor för att förädla skogsråvara i världsklass	23
3.4.3 Stimulera ökat industriellt träbyggande	24
3.5 Fokusområde 4. Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete	25
3.5.1 Prioritera skogen i svenskt internationellt samarbete	25
3.5.2 Utveckla export- och investeringsfrämjande och öka synergier med utvecklingssamarbetet	26
3.5.3 Värna nationellt självbestämmande över skogsfrågor	27
3.6 Fokusområde 5. Ett kunskapsliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen	28

3.6.1 Forskning och innovation	28
3.6.2 Attraktiva utbildningar	29
3.6.3 Information, kunskapsspridning och datainsamling	29
4. Så organiseras skogsprogrammet	30
4.1 Skogsprogrammets olika delar	30
4.2 Organisation av det nationella skogsprogrammet och den fortsatta dialogen	30
4.3 Handlingsplan	31
4.4 Uppföljning av skogsprogrammet	31

1. Skogsnationen Sverige

– arbetet för ett hållbart skogsbruk

Sverige är ett skogsrikt land, cirka 70 procent av landarealen utgörs av skogsmark. Skogen binder koldioxid, ger skydd och näring åt skogslevande arter samt ekonomiska värden, rekreation och välbefinnande åt människor. Skogen är Sveriges artrikaste landskapstyp med cirka 20 000 olika arter varav ca 1800 är rödlistade och har stark koppling till skogen. Av dessa är 75 procent rödlistade för att deras populationer minskar. Skogen har dessutom stor betydelse för vattenmiljöer. Ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart skogsbruk är av stor betydelse för ett hållbart samhälle. Den svenska skogen har stor betydelse för industrins tillväxt och konkurrenskraft, jobb och hållbar tillväxt i hela landet, för en levande landsbygd och för rekreation, liksom för en växande cirkulär och biobaserad ekonomi. En biobaserad ekonomi innebär en hållbar produktion av biomassa för att möjliggöra en ökad användning inom en rad olika samhällssektorer. Syftet är att minska miljö- och klimatpåverkan och användningen av fossila råvaror (prop. 2017/18:179). Statistiska centralbyrån (SCB) och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har uppskattat att bioekonomin stod för sju procent av Sveriges totala förädlings-

värde, drygt elva procent av den totala omsättningen och nära 23 procent av den totala varuexporten 2014. Ungefär två tredjedelar av det totala förädlingsvärdet inom bioekonomin kommer från skogens värdekedja. Skogen och dess värdekedja spelar således en avgörande roll för Sveriges bioekonomi (N2016/06552/FÖF). Skogslandskapets natur- och kulturvärden är viktiga för bl.a. rennäring, naturturism, besöksnäring, naturupplevelser och folkhälsa. Sett över tid har nyttjandet av den svenska skogen karaktäriserats av mångbruk i skiftande former. Utöver produktion av skoglig råvara handlar mångbruk även

om bevarande av den biologiska mångfalden, kulturmiljövärden, estetiska värden, renskötsel, jakt, bär- och svampplockning samt fåbodbruk och friluftsliv m.m. Stabila och långsiktiga ägande- och brukanderätter skapar förutsättningar för ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk och är grundläggande för att ge trygghet att investera i såväl skogsproduktion som naturturism, jakt och andra ekosystemtjänster.

Det finns goda förutsättningar för fler jobb inom skogsnäringen i övergången till en cirkulär och biobaserad ekonomi. Fortsatt tillgång till skogens ekosystem-

tjänster, produktivitet, ökad jämställdhet, innovationer, nya produkter, konkurrenskraft, lönsamhet och en tydligt definierad och långsiktig äganderätt är grundläggande förutsättningar för positiv utveckling. En ökad förädlingsgrad i skogsindustrin, tillsammans med satsningar på innovation och forskning stärker industrins tillväxt och konkurrenskraft, skapar sysselsättning i hela landet och driver på utveckling av nya hållbara biobaserade produkter från skogen. Sysselsättning och inkomster skapas också från andra verksamheter med skogen som bas utöver virkesproduktionen. Människans behov av natur- och kulturupplevelser, rekreation och att ha en närhet till naturen är en viktig del av hållbar utveckling. Sveriges natur- och kulturlandskap är unikt och de upplevelser som erbjuds ger goda förutsättningar för en växande besöksnäring och stärkt attraktionskraft i hela landet. Vål förvaltade landskap kan bidra till livskvalitet, regional utveckling och ökad sysselsättning på landsbygden. Skogen är även viktig för pollinatörer. Naturvårdsverket har redovisat insatser som pågår för att motverka nedgången av vilda pollinatörer och myndigheten konstaterar att betydligt färre insatser genomförs i skogslandskapet jämfört med odlingslandskapet.

Enligt SCB utgör i genomsnitt skogsindustrins investeringar 15–20 procent av de totala industriinvesteringarna i Sverige, under 2017 uppgick skogsindustrins andel till 23 procent. Skogsindustrins investeringar sker till stor del utanför storstadsregionerna. En stor del av investeringarna i skogsindustrin har länge varit i huvudsak miljö- och energirelaterade, men under de senaste åren har stora investeringar även skett i kapacitetsutbyggnad. Detta

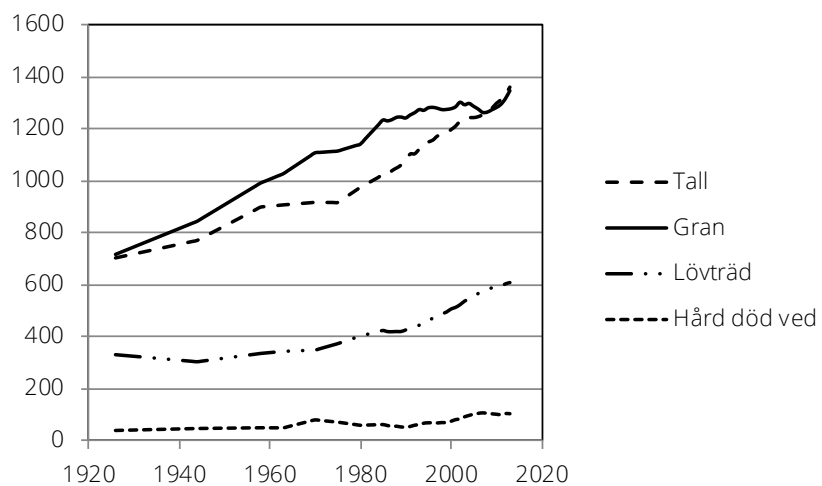
signalerar förväntningar på fortsatt god lönsamhet inom skogsindustrin och ökad efterfrågan på biomassa. Skogsbruk och skogsindustrin ger direkt arbete åt nära 42 000 respektive 55 000 personer i Sverige (SCB, registerbaserad arbetsmarknadsstatistik) och finns ofta utanför storstadsregionerna. Andelen kvinnor utgör inom skogsbruket cirka 24 procent och inom skogsindustrin ca 19 procent. I flera län svarar skogsindustrin för 20 procent eller mer av sysselsättningen inom industrin. Tillsammans med sina underleverantörer skapar skogsindustrin och skogsbruket uppemot 150 000 arbeten. Antalet anställda inom skogssektorn har gradvis minskat i takt med den tekniska utvecklingen. Besöksnäringen är en växande näring med stor potential till ökat företagande där skogens upplevelsevärden har en viktig roll.

Sverige har en lång tradition av skogspolitik för ett långsiktigt hållbart brukande. Den röda tråden är det långsiktiga brukandet av skogen, om än beskrivet på olika sätt och utifrån olika perspektiv, målsättningar och

kunskapsförhållanden. Inriktningen i det hållbara brukandet av skogen är att tillgodogöra sig skogens samhällsnyttor, samtidigt som skogens långsiktiga värden inte äventyras.

Den första skogsvårdslagen från 1903 innehöll i princip endast en besogningsplikt, vilken dock har haft stor inverkan på virkesförrådet. Virkesförrådet i Sveriges skogar uppskattas idag till cirka 3,5 miljarder skogskubikmeter, vilket är mer än en fördubbling på 90 år (se figur 1). Andelen lövträdsdominerad skog har ökat med 35 procent mellan åren 1985 och 2012. Både tillväxt och avverkning har ökat markant sedan 1920-talet. Arealen gammal skog (äldre än 160 år) på produktiv skogsmark utanför formellt skyddad skog har minskat påtagligt sedan 1920-talet i norra Norrland. Utvecklingen har dock vänt uppåt sedan 1990-talet. Även mängden död ved, vilken har en stor betydelse för den biologiska mångfalden, har ökat. En majoritet av de rödlistade skogsarterna har dock minskande populationer. Förlust av livsmiljöer är ett stort hot mot biologisk mångfald.

Figur 1 Virkesförrådets utveckling, inklusive hård död ved, sedan 1920-talet

Källa: Riksskogstaxeringen Sveriges lantbruksuniversitet. Alla ägoslag exklusive formella skydd och ägoslagen fjäll och bebyggd mark.

Sverige har även en lång erfarenhet av skydd av skog exempelvis med bildandet av de första nationalparkerna 1909. Därefter har skog skyddats regelbundet och sedan 1970-talet med en signifikant årlig omfattning med syftet att skydda den biologiska mångfalden och värden för friluftslivet. Skogspolitiken, som den formulerades 1993 (prop. 1992/93:226) anger ett jämnt förhållande mellan produktion och miljö och bygger på principen frihet under ansvar. Politikområdet har avreglerats, bidrag avskaffats och skogsägarna har fått frihet under ansvar att bruka sin skog inom lagstiftningens ramar och samtidigt ha ansvar för att bidra till ett hållbart skogsbruk. Efter 1993 har ytterligare lagstiftning tillkommit, bland annat miljöbalken och riksdagen har beslutat om Generationsmålet och 16 miljö kvalitetsmål. Miljömålen omfattar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Lagstiftningen tydliggör äganderätten och fördelar ansvaret mellan staten och markägare för kollektiva nyttigheter. Staten ansvarar för det formella skyddet såsom naturreservat, naturvårdsområden och biotopskydd. Markägare och skogsbruk undantar på eget initiativ vissa marker med höga naturvärden från virkesproduktion eller anpassar skötseln för att ta hänsyn till naturvärden.

Förväntningarna på vilka samhällsnyttor den svenska skogen ska bidra med både ökar och utvecklas. Detta sker samtidigt som olika intressegruppers bild av tillståndet i skogen och i vilken grad den svenska skogen bidrar med dessa samhällsnyttor skiljer sig åt. Förändringar i världsekonomin, befolkningstillväxt och demografi, klimatet, ekosystemen, digitaliseringen och teknikutvecklingen är på väg att förändra sam-

hället såväl nationellt som globalt. Denna samhällsomställning aktualiserar en rad möjligheter men skapar också osäkerhet inte minst vad gäller skogen och dess värdekedja. Kostnaderna för att investera i skogssektorn är ofta stora och har långa avskrivningstider. Fortsatt efterfrågan på och förtroende för svenska skogsprodukter och tjänster nationellt och internationellt förutsätter ett hållbart skogsbruk och kommunikation runt detta.

I skogsprogrammets dialogprocess har hållbart skogsbruk varit en central aspekt och vägledning om vad som definierar ett hållbart skogsbruk har efterfrågats. Inom Forest Europe, det paneuropeiska skogssamarbetet, har följande definition av hållbart skogsbruk tagits fram, vilken Sverige ställer sig bakom. ”Det hållbara skogsbruket handlar om förvaltning och nyttjande av skog och skogsmark på ett sådant sätt och i en sådan takt som upprätthåller dess biologiska mångfald, produktivitet, föryngringskapacitet, vitalitet och dess förmåga att nu och i framtiden fylla relevanta ekologiska, ekonomiska och sociala funktioner på lokal, nationell och global nivå, och som inte skadar andra ekosystem” (Forest Europe, tidigare känt som Ministerkonferensen för skydd av Europas skogar (MCPFE), Helsingforsresolutionen, H1 1993). Ett hållbart skogsbruk kännetecknas av att alla tre dimensioner av hållbar utveckling, ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, upprätthålls i samklang i syfte att fylla relevanta funktioner i enlighet med ekosystemansatsen. Det innebär att vi över tid och geografi strävar efter att balansera alla dimensioner och nyttor. Det hållbara skogsbruket utvecklas med ny kunskap och förändringar i om-

världen, inte minst samhällets syn på vad hållbart skogsbruk innebär. Forskning, inventeringar och uppföljningar är därför viktiga för ett långsiktigt hållbart brukande. Kontinuerlig dialog och uppföljning av politikens genomförande säkerställer att såväl ny kunskap som omvärldsförändringar, t.ex. ändrade värderingar, kan arbetas in i politiken och dess genomförande. Regeringen betonar det fortsatta arbetet för hållbar utveckling och stödjer detta med politik för ett hållbart skogsbruk, inklusive etablerandet av Sveriges första nationella skogsprogram.

2. Ett nationellt skogsprogram

2.1 Vad är ett skogsprogram

Begreppet nationellt skogsprogram är etablerat internationellt. Skogsprogram ses som ett viktigt verktyg i arbetet för ett hållbart brukande och bevarande av skog. Inom Forest Europe har signatärerna enats om ett antal kriterier för vad som utgör nationella skogsprogram. Enligt denna uttolkning är ett nationellt skogsprogram en deltagande, holistisk, tvärssektoriell och iterativ process för policyplanering, implementering, övervakning och utvärdering på den nationella och/eller regionala nivån. I Skogsstyrelsens förstudie (Skogsstyrelsens meddelande 5, 2013) framkommer även att implementeringen

av ett nationellt skogsprogram kan vinna på delägarskap mellan staten, näringslivet och det civila samhället. Där framhålls också att ett nationellt skogsprogram är ett viktigt instrument för att synliggöra skogssektorn och för att öka det allmänna medvetandet och förståelsen för de nyttor samhället får från skogen och skogsbruket.

Ett nationellt skogsprogram är en långsiktig process för att hantera målkonflikter och syftar till fortsatt utveckling av hållbart skogsbruk och bidrar till hållbar samhällsutveckling. Idag har över ett hundratal länder nationella skogsprogram. I arbetet med Sveriges

första nationella skogsprogram har Sverige haft ett gott erfarenhetsutbyte med framför allt Finland. Inspiration och lärdomar har även hämtats från andra jämförbara länder som har skogsprogram. Sverige har vidare kunnat ta stöd i EU:s skogsstrategi från 2013 och FN:s strategiska plan för skog.

2.2 Varför behövs ett svenskt skogsprogram?

I Skogsstyrelsens förstudie om ett nationellt skogsprogram framgår att Sverige saknat ett specifikt instrument för konflikthantering, ett tvärssektoriellt angreppssätt i skogspolitiken och tydlig implementering i form av åtgärder och

Illustration: FN

utpekade resurser för dessa åtgärder. Därtill ska hänsyn även tas till andra allmänna intressen. Ett skogsprogram som är långsiktigt, inkluderande och kunskapsbaserat kan minska motsättningarna, ge stöd till avvägningar mellan skogens alla värden och skapa förutsättningar för att i högre grad nyttja skogens olika ekosystemtjänster på ett hållbart och effektivt sätt. Regeringen anser därför att nationella skogsprogrammets upprepade, framåtsyftande och inkluderande dialogprocess behövs och ger viktiga mervärden till skogspolitiken. Insatser för att hållbart öka tillväxten samt höja produktiviteten och förädlingsvärdena i hela värdekedjan behöver utvecklas parallellt med förbättringar i naturvårdsarbetet. Därtill ska hänsyn även tas till andra allmänna intressen.

Arbets sättet i skogsprogrammet fördjupar dialogformen som mekanism för avvägningar och hantering av målkonflikter. Det öppnar även upp för tvärsektorielt samarbete. Detta ligger väl i linje med ansatsen i målen i FN:s globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030, som utgör en samlande grund för regeringens arbete för en hållbar utveckling. Målen i Agenda 2030 är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, sociala och miljömässiga, ett förhållningssätt som är av stor relevans för skogspolitiken. Flera av de sjutton målen har starka kopplingar till skogens hela värdekedja.

Arbetet med genomförandet av Agenda 2030 med mål och delmål för hållbar utveckling, Parisavtalet om klimatförändringar samt regeringens klimatproposition (prop. 2016/17:146) om långsiktiga mål för minskning av

utsläpp av växthusgaser är viktiga utgångspunkter i arbetet med skogsprogrammet.

Med utgångspunkt från dessa mål för hållbar utveckling inklusive relevanta miljömål ska en ökad takt i omställningen mot en växande biobaserad ekonomi stimuleras. Skogsprogrammet ska därför bidra till att realisera potentialen i näringar och verksamhet som bygger på och bevarar skogens alla värden. Målsättningen ska vara ett allt större värdeskapande av svensk skog.

Tiden mellan föryngring och avverkning är idag i genomsnitt över 100 år och avskrivningstiden för investeringar i ny industrikapacitet sträcker sig över flera decennier. Det rör sig således om mycket långsiktiga investeringar. Regeringen anser därför att det är viktigt att etablera långsiktiga spelregler som ger investerings-säkerhet kring skogen och dess hela värdekedja, vilket möjliggör för en fossilfri framtid, hållbar tillväxt och sysselsättning i hela landet. Flera av samhällets mål berör skog. Eftersom skogen både är basen för viktiga näringar och samtidigt en del av livsmiljön för människor, växter och djur, finns också olika åsikter bland intressenter om hur skogen bör hanteras. Samtidigt har den svenska skogssektorn potential att ytterligare bidra till ökad sysselsättning, hållbar tillväxt och en växande bioekonomi i hela landet. Regeringen ser därför ett behov av att samsynen kring skogens roll i en växande bioekonomi ökar och vill skapa förutsättningar för att så långt som möjligt lösa motsättningar och optimera skogens bidrag till hållbar utveckling. Regeringen vill skapa långsiktiga förutsättningar för skogens roll och bidrag till omställningen till ett hållbart och biobaserat sam-

hälle. Det handlar om att skapa förutsättningar för ytterligare samarbete och samverkan kring skogens många värden, att kontinuerligt se över och vid behov förändra ramvillkor, regelverk och andra styrmedel, främja ny kunskap och innovation samt bedriva ett proaktivt påverkansarbete inom EU för goda ramvillkor.

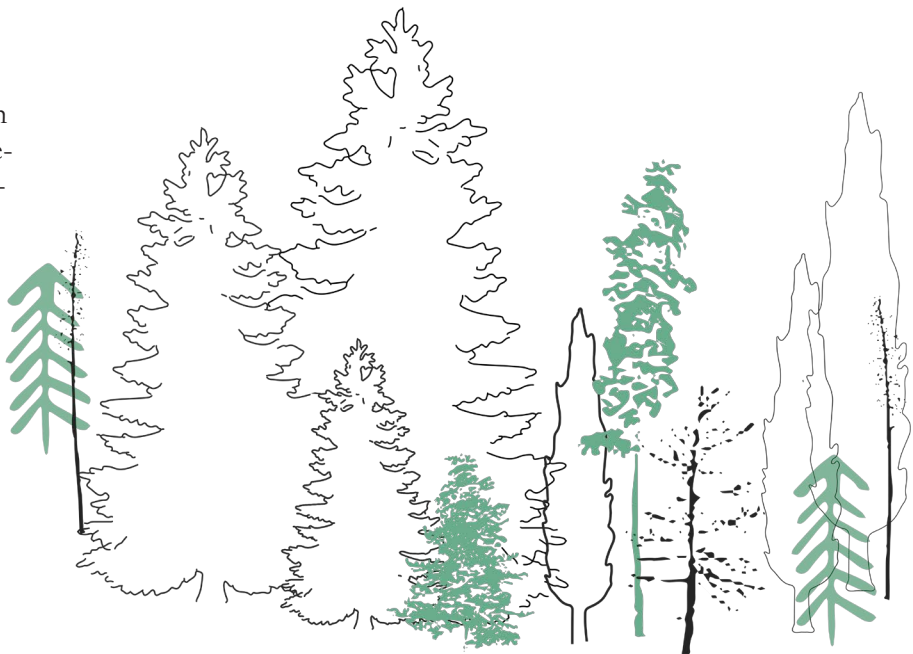
Med strategiska mål och handlingsplan kan samhällets aktörer tillsammans kraftsamla för att nå skogsprogrammets vision, skogspolitiken jämsättlda mål för hållbart brukande och bevarande av skogen och bidra till genomförandet av olika samhällsmål.

2.3 Vad har gjorts hittills?

Förväntningarna på Sverige som en stor skogs nation att ha ett nationellt skogsprogram har uttryckts allt tydligare. Miljömålsberedningen föreslog 2013 ett etappmål om att ta fram ett nationellt skogsprogram (SOU 2013:43). Regeringen gav Skogsstyrelsen i uppdrag att göra en förstudie om lämpligheten i att ta fram ett nationellt skogsprogram och ge förslag på process för och element i ett eventuellt nationellt skogsprogram för Sverige. Uppdraget redovisades den 15 oktober 2013 (Skogsstyrelsens meddelande 5, 2013) och kompletterades den 5 februari 2014. Den tidigare regeringen bedömde i propositionen En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141) att Sverige borde utveckla ett nationellt skogsprogram som omfattar skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden så att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhälls ekonomi. Den 27 februari 2014 beslutade regeringen

ett etappmål om att en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram skulle etableras, vilket skedde i juli 2015.

Regeringen har under mandatperioden satsat på att ta fram ett skogsprogram för Sverige med en långsiktig skogsstrategi och konkreta åtgärder som tar stöd i en bred dialogprocess. I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, utgiftsområde 23) redovisades regeringens vision för skogsprogrammet och att arbetet med programmet ska inriktas på att nå visionen ”Skogen, det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi”. Regeringen har till stöd i sitt arbete haft det rådgivande programrådet och fyra arbetsgrupper, med intressenter från skogens hela värdekedja. Arbetsgrupperna överlämnade underlagsrapporter med förslag till strategiska rekommendationer och åtgärder till regeringen den 1 september 2016 (dnr N2016/06464/SK). Rapporterna har remitterats. Näringsdepartementet har dessutom genomfört möten med representanter från skogens hela värdekedja, såväl nationellt som regionalt. Mötena har genomförts i syfte att inhämta aktörernas syn på behov av och innehåll i ett skogsprogram. Arbetet med strategin har således föregåtts av en bred och omfattande extern dialog med aktörer i skogens hela värdekedja.

3. Strategins fokusområden – vägen framåt

3.1 Skogsprogrammets vision och strategi

Grundförutsättningen för arbetet med skogsprogrammet är att inriktningen för den svenska skogspolitiken som vilar på två riksdagsbundna jämställda mål om produktion och miljö, de äganderättsliga principerna samt principen om frihet under ansvar ligger fast. Frihet under ansvar innebär att den enskildes äganderätt till sin skog ska värnas samtidigt som skogsägaren har en betydelsefull del i det gemensamma ansvaret att förvalta skogsresursens alla nyttigheter på ett långsiktigt hållbart sätt i enlighet med ekosystemansatsen och de krav som följer av den miniminivå som lagstiftningen utgör. Den grundlagsskyddade äganderätten ska respekteras och det är den enskilde skogsägaren som tar beslut om hur skogen ska brukas inom ramen för gällande lagstiftning.

Skogspolitiken ska vara förutsägbart och bedrivs så att det lönar sig för den enskilde skogsägaren att sköta sin skog så att skogens olika nyttor kan utvecklas och tas till vara på bästa möjliga sätt. Förändringar av styrmedel som påverkar äganderätten och införs på kort tid reducerar skogsägarnas incitament till långsiktigt hållbart brukande av skogen. Åtgärder som påverkar fördelningen av

ansvar mellan samhälle och skogsägare kräver noggranna konsekvensanalyser och breda samråd.

Arbetet inom det nationella skogsprogrammets strategi vägleds av programmets vision:

”Skogen, det gröna guldets, ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.”

Visionen för det nationella skogsprogrammet ska vara ledstjärna i den fortsatta dialogen, tillsammans med konkretiseringsarna i strategins mål för de fem fokusområdena.

Programmets strategi utgår från skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och bygger på bred dialog, samverkan, engagemang och erfarenhetsutbyte mellan intressenter i skogens hela värdekedja. Genom att etablera ett nationellt skogsprogram förhåller sig Sverige till internationella samfundets principer om nationella skogsprogram, vilket ger ytterligare förutsättningar för deltagande och inflytande i internationella policy-

dialogen kring hållbart skogsbruk. Skogsprogrammets långsiktighet har betydelse för det skogliga systemet då resultaten av både produktions- och miljöåtgärder tar lång tid att genomföra och se effekter av. Vidare är investeringarna i den skogliga värdekedjan ofta kostsamma och sker på lång sikt vilket förutsätter stabila och långsiktiga ramvillkor.

Strategin för det nationella skogsprogrammet ska ses som en plattform utifrån vilken genomförandet av politiken ska få stöd fram till 2030. Skogsprogrammets kärna är den breda dialogen om skogens roll för ett hållbart samhälle och en växande bioekonomi. Dialogen ska inkludera utblickar i tid och rum, leda till ökad förståelse mellan olika åsikter om brukande av skog och främja metodutveckling för att hantera nuvarande och framtida skogspolitiska utmaningar.

Skogsprogrammets strategi fokuserar på mål för fem fokusområden som regeringen anser är centrala för att nå visionen och skogspolitikens jämställda mål. Vid utarbetandet av dessa har regeringen tagit stöd i gällande skogspolitik, de underlagsrapporter som de fyra arbetsgrupperna har redovisat, remitteringen av arbetsgruppernas rapporter, samråd, studentseminarier samt regiona-

la dialoger och diskussioner inom landsbygdsministrarnas programråd. Vidare har riksdagen i ett tillkännagivande (bet. 2015/16: MJU10 punkt 2, rskr. 2015/16:175) betonat att inriktningen på arbetet med det nationella skogsprogrammet ska baseras på skogspolitikens två jämställda mål: produktionsmålet och miljömålet. Inriktningen bör omfatta ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syfta till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi. Genom utarbetandet av strategin och den ansats som redovisas här anser regeringen att tillkännagivandet har slutbehandlats.

De fem fokusområdena är:

- Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta.
- Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.
- Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass.
- Hållbart brukande och bevarande av skogen som en

profilfråga i svenskt internationellt samarbete.

- Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen.

Genomförandet av strategin sker genom skogsprogrammets hela process samt mål och åtgärder för fem fokusområden som ska bidra till att uppnå skogsprogrammets vision. Den första handlingsplanen till skogsprogrammet kommer att innehålla konkreta åtgärder för de närmaste åren, framför allt åtgärder där staten har ett huvudansvar (se även avsnitt 4.3). Regeringen vill peka på möjligheten för intressenter att ta initiativ till ytterligare åtgärder till kommande handlingsplaner. Regeringen gör en satsning på 26 miljoner kronor per år i tre år fram till och med 2019 för åtgärder i skogsprogrammet. I handlingsplanen kommer åtgärder inom flera politikområden, som stödjer arbetet med skogsprogrammet i form av befintliga och nya åtgärder för att nå respektive mål, att presenteras. Handlingsplanen kommer inte vara en fullständig lista av alla pågående eller nya åtgärder, men syftar till att

skapa en samlad bild av gemensamma insatser. Åtgärderna som genomförs inom skogsprogrammets budget har i stor utsträckning utformats efter intryck från dialogprocessen och inspel från intressenterna i skogens hela värdekedja. Även den strategiska rådgivning som programrådet bidragit med till landsbygdsministern har utgjort underlag i utarbetandet av strategin och kommande handlingsplan.

3.2 Fokusområde 1. Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta

Mål för fokusområdet Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta ska vara en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till nationell biomas från den svenska skogen, inom ramen för att de nationella miljömålen nås.

Mot bakgrund av det av riksdagen beslutade klimatpolitiska ramverket (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17: MJU24, rskr. 2016/17:320) ser regeringen att

skogen har en betydelsefull roll för att klara klimatmålen och uppnå ett fossilfritt Sverige med netto-negativa utsläpp. Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald är grunden för de ekosystemtjänster som bidrar till vårt välbefinnande. Virkesråvara och upplevelsevärden från ett hållbart skogsbruk ger förutsättningar för ett biobaserat samhälle och är en viktig del i klimat- och miljöpolitiken. Genom att aktivt och hållbart bruka skogen kan den förnybara biomassan användas som ersättning för fossila råvaror. Befintliga produkter som papper, sågade trävaror och fasta biobrännslor kompletteras med innovativa produkter och material som t.ex. industriellt träbyggande, förpackningar, textil och biodrivmedel och kan substituera marknadens fossilt baserade motsvarigheter.

I regeringens skrivelse En klimatstrategi för Sverige (skr. 2017/18:238) bedömer regeringen att ett aktivt, hållbart skogsbruk bättre kan bidra till klimatomställningen än en tillfälligt ökad inlagring av kol i skogsmark samtidigt som övriga miljö kvalitetsmål, bl.a. Levande skogar ska nås. En sådan politik bidrar också till regeringens mål för sysselsättning, tillväxt och regional utveckling. Framtida ytterligare utsläppsminskningar i flera sektorer, inklusive i inrikes transporter, förutsätter en ökad användning av hållbart producerad bioenergi från skogsbruket. I april 2018 presenterade nio olika näringsbranscher sina färdplaner för fossilfri konkurrenskraft inom ramen för regeringens initiativ Fossilfritt Sverige. Ökad tillgång till biomassa inklusive biodrivmedel till konkurrenskraftig kostnad pekas ut som en nyckelfaktor i samtliga färdplaner. I klimatstrategin gjorde regeringen också bedömningen att berörda myndigheter bör

få i uppdrag att genomföra en strategisk planering för arbetet med att minska avgången av växthusgaser från bl.a. skogsbrukets organogena jordar.

Likaväl som en ökad produktion av skoglig råvara är viktig i en omställning till ett biobaserat samhälle ska skydd och miljöhänsyn öka för att nå miljömålen. Miljömålen konkretiserar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Målen är även en viktig utgångspunkt för det nationella genomförandet av FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030.

Därför behöver genomförandet inriktas mot följande:

3.2.1 En växande och hållbar skogsproduktion med ökad klimatnytta och ett hållbart samhälle

För en god och säkerställd tillgång till nationell biomassa behövs åtgärder för hållbar tillväxt i den svenska skogen. Behovet av förnybara råvaror för ett biobaserat samhälle ska tillgodoses inom ramen för skogspolitikens jämställda mål, inklusive de nationella miljömålen och de tre dimensionerna av hållbarhet. En ökad hållbar skoglig tillväxt förutsätter att skador på växande skog begränsas, framför allt betesskador. Åtgärder för anpassning till ett förändrat klimat bör integreras med åtgärder för tillväxt och begränsning av skador.

Sverige har goda förutsättningar för att ställa om till en biobaserad ekonomi och öka värdeskapandet från biobaserade näringar. Likaväl som att skydd och miljöhänsyn ska öka är en ökad produktion av skoglig råvara viktig i en omställning till ett biobaserat samhälle och för att fasa ut fossil energi.

Regeringen menar att det finns utrymme för åtgärder som exempelvis bättre förnygring, växtförädling, röjning, gallring, minskade skador, som kan öka produktionen med små eller inga negativa miljöeffekter. I de fall det går att identifiera synergieffekter mellan åtgärder som höjer produktionen i skogen och samtidigt är gynnsamma för biologisk mångfald bör dessa särskilt främjas.

För att långsiktigt möta en förväntad ökad efterfrågan på biomassa både i Sverige och i omvärlden är det av stor vikt att en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till biomassa från den svenska skogen kan öka, inom ramen för att de nationella miljömålen nås. Ett aktivt hållbart skogsbruk är en förutsättning för en försörjning av skogsråvara i en växande bioekonomi. En hållbar skoglig tillväxt motverkar klimatförändringarna genom ökade möjligheter för produktion av förnybara råvaror för substitution och via lagring av kol i skog och mark och i skogsprodukter. I skogsmarken sker upptag och utsläpp av växthusgaser, vilket måste beaktas i skogsskötseln. Långlivade träprodukter, till exempel trähus, binder kol medan avverkningsrester och andra restprodukter kan utnyttjas som bioenergi för att ersätta fossila brännslor. Regeringen har vidtagit åtgärder för att utveckla rapporteringen och prognosarbetet kring skogens kolflöden, inklusive inlagringen av kol i långlivade träprodukter.

Regeringen anser att Sverige har mycket goda förutsättningar för att förena ett aktivt skogsbruk med höga miljökrav samtidigt som en betydande sänka kan upprätthållas. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan

bevaras, antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka.

Sverige och svensk skogsnäring har goda förutsättningar att vara med och driva utvecklingen mot en bioekonomi genom att hållbart bruka skogens olika ekosystemtjänster, stimulera innovation och teknikutveckling samt bidra till den starka viljan att skapa ett fossilfritt samhälle. Det krävs dock att en större andel av skogsproduktionen tillvaratas.

Förväntningarna på vilka samhällsnyttor den svenska skogen ska bidra med både ökar och utvecklas. Detta sker samtidigt som olika intressegruppers bild av tillståndet i skogen, och i vilken grad den svenska skogen bidrar med dessa samhällsnyttor, skiljer sig åt. Fortsatt efterfrågan på och förtroende för svenska skogsprodukter och tjänster förutsätter ett hållbart skogsbruk, dialog och nationell och internationell acceptans. Regeringen arbetar för en minskad polarisering i frågan, såväl nationellt som inom EU.

Åtgärder för hållbar tillväxt och ökat tillvaratagande av skogsproduktionen
Under dialogprocessen pekades på behovet att konkretisera produktionsmålet och att komplettera de tidigare nationella sektorsmålen. För att möta behovet av biomassa från den svenska skogen till befintliga och nya användningsområden utan ökad råvaruimport behöver även uttaget för bioenergi från den svenska skogen öka. Uttag av grenar och toppar (grot) kan påverka också biologisk mångfald och bidra till försurning särskilt i södra Sverige. Skogsstyrelsen har i sin konsekvensanalys gjort beräkningar för potentialen av primära skogsbränslen

(Skogsstyrelsen, Skogliga konsekvensanalyser 2015). Myndigheten bedömer att det under perioden 2020–2029 finns möjlighet att tredubbla användningen av avverkningsrester i form av grot, från dagens nivå på cirka 10 TWh till 30 TWh fram till 2030. Störst potential finns i Norrland. Idag är dock uttag av grot många gånger alltför olönsamt. Mot bakgrund av detta anser regeringen att insatser behövs i syfte att både öka tillväxten i skogen och att bättre tillvarata skogsproduktionen.

Skogsstyrelsen har initierat en samverkansprocess kring hur en ökad tillväxt kan åstadkommas inom ramen för skogspolitiken jämförda mål för miljö och produktion. Syftet är att ta fram tydliga ställningstaganden och mål inom fyra områden för skogsproduktion. Området ”Skador på skog” avser åtgärder för att bl.a. minimera skador av vilt och insekter. Området ”Infrastruktur” innehåller bl.a. mål och åtgärder för en ordnad förvaltning av skogsbilvägar och en ökad miljöanpassning i byggande av vägar. ”Effektiv skogsskötsel” behandlar bl.a. åtgärder för en tryggad föryngring som säkerställer ett hållbart nyttjande av skogsmarkens produktionsförmåga och åtgärder som ökar röjningsaktiviteten i skogen. ”Produktionshöjande åtgärder” beskriver bl.a. hur åtgärder för att främja ökad användning av befintliga diken, skyddsdikning och gödsling samt användandet av främmande trädslag och förädlad plantmaterial kan bidra till ökad skogsproduktion. Samtliga förslag från samverkansprocessen kommer under 2018 att remitteras och ett färdigt förslag beräknas vara klart vid årsskiftet 2018/19. Regeringen följer utvecklingen av detta arbete.

Skador av insekter och andra växtskadegörare

Klimatförändringar och växande global handel ökar risken för problem med växtskadegörare. För att vidmakthålla skogens hälsa och undvika exportrestriktioner för svenska skogsprodukter krävs ett långsiktigt brett samarbete, ståndortsanpassad skogsskötsel, omvärldsbevakning, riskvärdering, inventering, diagnos, skogsgenetiska resurser samt forskning och utveckling. EU har antagit ny lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare från länder utanför EU. Lagstiftningen fokuserar på tidiga insatser och kräver anpassning av nationell lagstiftning. Statens jordbruksverk har ansvar för växtskadegörare som är reglerade enligt växtskyddslagen (1972:318) och Skogsstyrelsen har ansvar enligt skogsvårdslagen (1979:429). Regeringen bedömer att det kan finnas behov av att förtydliga ansvarsfördelningen vad avser växtskadegörare.

Betesskador

Sveriges ungskogar av tall har svåra till mycket svåra betesskador, där läget är särskilt allvarligt i Götaland. Betande klövvilt försvårar inte bara återväxten av tall och ädla lövträd utan motverkar även trädbildning av arter som rönn, sälg och asp. På sikt hotas den biologiska mångfald som är knuten till de mogna stadierna av dessa trädarter. Ett skogslandskap i södra Sverige som allt mer domineras av gran ger konsekvenser för framtida skogsproduktion, biologisk mångfald och människors upplevelsevärden samt leder till minskad födobas för klövvilt. Samhällets kostnader för antalet olyckor med vilt ökar också. Det delegerade ansvaret för förvaltning av älg medför ett stort ansvar för markägare och jägare att beakta såväl

samhällsnytta som samhällsutmaningar knutna till älgen. Regeringen anser att den nya älgförvaltningen (prop. 2009/10:239) tills vidare ska vara kvar men att förvaltningssystemet bör justeras så att det bättre tillvarar såväl allmänna som enskilda intressen. Samtidigt står det klart att det krävs en minskning av klövviltstammarna för att älgförvaltningen ska behålla sin trovärdighet och vara kostnads-effektiv ur ett samhällsperspektiv.

3.2.2 Variationsrikt skogslandskap för skogens ekosystemtjänster

Skogsbrukets miljöarbete behöver förbättras ytterligare och effektiviseras för att främja ett variationsrikt skogslandskap och skogens ekosystemtjänster där nationella miljömålen nås. Markägarens centrala roll för en god miljöhänsyn i skogsbruket bör fortsatt vara en viktig utgångspunkt, liksom att frihet under ansvar ger utrymme för markägare att sätta sina mål och bidra till ett variationsrikt skogsbruk.

Skydd och miljöhänsyn för att bidra till miljömålen
Miljömålssystemet ger struktur och konkretisering åt Sveriges

arbete med den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 samt skapar drivkraft i arbetet med genomförandet. Fortsatta insatser behövs för att stärka och bibehålla ett variationsrikt skogsbruk. Trakthyggesbruk är den mest använda metoden i produktionsskogen medan fri utveckling dominerar som skötselform i de formella områdesskydden. Samtidigt skulle vissa arter gynnas av en ökad variation i brukandet och i naturvården. Det finns därför ett behov av att bredda användandet av olika typer av skogsskötselmetoder för ett mer variationsrikt skogslandskap som möjliggör bättre hänsyn till värdefulla natur- och kulturmiljöer. Det kan t.ex. handla om naturvårdande skötsel, utvecklat arbete för att minska skador på forn- och kulturlämningar, förstärkt hänsyn i produktionsskogen, ett ökat inslag av lövträd eller olika former av hyggesfria skogsbruksmetoder där så är lämpligt. Markägaren har en central roll när det gäller att sätta upp mål och genomföra dessa inom ramen för sitt skogsägande. Därför behöver de olika metoderna göras väl kända och vara möjliga att få utförda på skogsfastigheter i hela landet.

Regeringen har gjort stora satsningar under mandatperioden 2014–2018 på att formellt skydda värdefulla skogar. Satsningen har inneburit att takten i arbetet med att skydda värdefulla skogar har ökat, att fler naturreservat har bildats och att arealen formellt skyddad skogsmark har ökat jämfört med tidigare år. I Sverige undantas 31 procent av skogsmarken från virkesproduktion till förmån för andra ekosystemtjänster, se tabell 1. Vid utgången av 2016 var cirka fem procent av den produktiva skogsmarken formellt skyddad där virkesproduktion är reglerad i en eller annan form. Den skogsmark som är formellt skyddad fördelar sig mycket ojämnt över landet. Störst andel har den fjällnära skogen med över 50 procent skydd och lägst har sydboreal skog med knappt två procent skydd. Naturvårdsverket har redovisat att den del av etappmålet som handlar om att formellt skydda ca 150 000 hektar skog med höga naturvården till 2020 bedöms uppnås med nuvarande anslag. Regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs för att nå miljökvalitetsmålet *Levande skogar*. Sverige har i ett internationellt perspektiv valt en ambitiös nationell politik

Tabell 1: Skogsmark undantagen från virkesproduktion i relation till arealen skogsmark, respektive produktiv skogsmark³

	Formellt skyddad areal ⁴		Frivilliga avsättningar ⁵		Hänsynsytor ⁶		Improduktiv skogsmark ²		Totalt Procent
	1000 ha	Procent	1000 ha	Procent	1000 ha	Procent	1000 ha	Procent	
All skogsmark	11001	3,9	12001	4,3	1700	6,0	4700	16,7	30,9
Produktiv skogsmark	1100	4,7	1200	5,2	1700	7,3	-	-	17,2

1 Exkluderar improduktiv skogsmark.

2 Inkluderar improduktiv skogsmark i formellt skyddad areal och frivilliga avsättningar. Källa: Skogsdata 2016, SCB. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå 2016.

3 Arealen frivilliga avsättningar innehåller osäkerheter avseende den statliga skogsmarken ovan fjällnära gränsen.

4 Källa: Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2017. Värdefulla skogar. Skrivelse. Naturvårdsverket diarienummer NV-00110-16. Skogsstyrelsen diarienummer 2016/479.

5 Källa: Skogsstyrelsen 2017. Avrapportering av regeringsuppdrag om frivilliga avsättningar. Skogsstyrelsen Meddelande 4/2017.

6 Källa: Skogsstyrelsen 2015. Skogliga konsekvensanalyser 2015 – SKA 15. Rapport 10/2015.

genom att ha en hög andel strikt skydd av skogsmarken i jämförelse med andra länder. Bevarande och hållbart nyttjande av skog behöver, i ljuset av Agenda 2030 och skogspolitikens jämställda mål, ses i ett sammanhang tillsammans med andra samhällsmål och regeringens strävan mot en växande bioekonomi och fossilfritt samhälle. Tydliga och långsiktiga regler kopplade till en långsiktigt hållbar markanvändning är viktiga. Den samlade effekten av att undanta skogsmark från virkesproduktion i förhållande till god och säkerställd tillgång på nationell biomassa för ett biobaserat och fossilfritt samhälle behöver analyseras löpande. Riksrevisionen har inlett en granskning av det långsiktiga skyddet av värdefull skog (dnr 3.1.1-2017-0760). Granskningen syftar till att bedöma om statens insatser för långsiktigt skydd av värdefull skog på ett effektivt och ändamålsenligt sätt bidrar till att nå regeringens och riksdagens miljömål, framförallt miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Resultatet av granskningen kommer presenteras under 2018. Regeringen kommer ta del av Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer och vidta lämpliga åtgärder.

Naturvårdande skötsel

I många skogar, inklusive frivilligt avsatta och formellt skyddade områden, genomförs naturvårdande skötsel och restaurering för att bevara och utveckla höga natur-, kultur- och sociala värden. Det är av stor vikt att skogsbruket verkar för att skador på fornlämningar undviks och att pågående arbete fortsatt utvecklas. Satsningar för att sköta formellt skyddade områden har ökat kraftigt under mandatperioden. I syfte att upprätthålla natur- och kulturmiljövärdena i skyddade skogar satsar

regeringen också särskilda medel. Med dessa insatser ökar också förutsättningarna för friluftsliv i skog och mark. Genom landsbygdsprogrammet 2014–2020 skapas drivkrafter för att genomföra naturvårdande skötsel. Stöd lämnas till rådgivning, kompetensutveckling och praktisk skötsel av skogens natur-, kultur- och sociala värden, vilket i förlängningen bidrar till att nå miljömålen.

Attraktiva nyttjanderättsavtal

Naturvårdsavtal är i grunden ett nyttjanderättsavtal som tecknas mellan en markägare och staten. Syftet med naturvårdsavtal är att bevara och utveckla biologisk mångfald men kan även användas för att ta hänsyn till kulturmiljövärden och sociala värden. Naturvårdsavtal ger normalt inte lika hög ersättning som vid etablering av naturreservat eller biotopskyddsområden varför naturvårdsavtal kan användas där markägaren är villig att själv ta en stor del av naturvårdsansvaret. Regeringen bedömer att flexibla nyttjanderättsavtal bidrar

till ett mer ändamålsenligt och kostnadseffektivt skydd för olika ekosystemtjänster. Regeringen anser vidare att det är viktigt att naturvårdsavtal är fortsatt attraktiva för markägare att ingå.

Målbilder för ökad och effektiv miljöhänsyn

Arbetet med att införliva målbilder för miljöhänsyn i det praktiska skogsbruket är av grundläggande betydelse för fortsatt effektivisering och en ökad miljöhänsyn. Förstärkt hänsyn till miljön och ett variationsrikt skogsbruk stärker även ekosystemens förmåga att anpassa sig till ett förändrat klimat. De gemensamma målbilderna för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder har utvecklats inom ramen för Skogsstyrelsens projekt Dialog om miljöhänsyn. Under åren 2011–2013 togs de första målbilderna fram och år 2016 har nya och reviderade målbilder etablerats. Idag finns det åtta tematiska målbildsområden för god miljöhänsyn, bl.a. för hänsynskrävande biotoper, sociala värden och körning i skogsmark som var och en innehåller en stor

mängd faktablad som illustrativt ger vägledning och beskriver god miljöhänsyn. Målbildernas effekter i det praktiska skogsbruket följs löpande upp via Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning, vilket möjliggör utvärdering av relevanta miljömål för skogsbruket. Uppföljningens resultat bidrar också till ett lärande där resultatet återkopplas via dialog till skogsbruket och bidrar därmed till en utvecklad miljöhänsyn. Projektet har ännu inte lett till några effekter i det praktiska skogsbruket och skogsbrukets arbete med att genomföra målbilderna för god miljöhänsyn pågår. Regeringen har dock förväntningar på att projektet ger tydliga resultat i praktiken under kommande år.

Markägarens viktiga roll för variationsrikt skogslandskap

För ett variationsrikt skogslandskap har den enskilde markägaren en mycket viktig roll. Det är med ökad kunskap och tillhandahållande av bättre beslutsunderlag som skogsägaren stimuleras att sätta sina egna mål för sitt skogsbruk. Regelverket medger redan idag ett betydande utrymme för markägaren att själv sätta sina egna mål och inriktningar i brukandet av skogen. Via Skogsstyrelsens rådgivning och modeller för adaptiv skogs-skötsel kan markägaren få hjälp att sätta mål och utveckla sin skogsskötsel. Olika målsättningar kan leda till en ökad mångfald av värden i skogslandskapet. Arbetet med metodutveckling och rådgivning om hyggesfritt skogsbruk ska öka och regeringen satsar cirka 11 miljoner kronor under 2018 inom detta område. Ett variationsrikt skogslandskap bidrar till naturvårdsarbetet och utvecklingen av en grön infrastruktur.

Nyckelbiotopsinventering

Regeringen gör även satsning-

ar för att inventera och registrera nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen får i uppdrag att genomföra en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper, dels för att applicera en utvecklad och förbättrad metodik för att identifiera och avgränsa nyckelbiotoper i nordvästra Sverige, dels för att uppdatera den nyckelbiotopsinventering som genomförts i övriga delar av landet. Enligt uppdraget ska myndigheten säkerställa att inventeringen och registrering- en av nyckelbiotoper är rättssäker och effektiv. Det är viktigt att inventering och avgränsning görs med transparens, objektivitet och förutsäg-barhet. Förekomsten av nyckelbiotoper i skogen varierar i olika delar av landet och vissa områden har högre förekomst av nyckelbiotoper än andra. I den metod som Skogsstyrelsen ska utveckla för nordvästra Sverige kommer hänsyn tas till de lokala och regionala förutsättningarna.

Renskötsel och skogsbruk i samverkan

På ungefär hälften av Sveriges yta bedrivs skogsbruk på samma mark som samebyarna bedriver renskötsel. Förutom att renskötseln är av allmänt intresse utgör den en viktig del av den samiska kulturen. Renbruksplaner är ett viktigt verktyg vid samråd mellan skogsbruk och rennäring och för att förbättra hänsynen. Skogsstyrelsen har påbörjat ett arbete med uppföljning av skogsbrukets hänsyn till rennärningen. Även fortsatt kompetensutveckling är viktig som grund för utvecklad hänsyn mellan näringarna. Regeringen betonar värdet av det arbete som Skogsstyrelsen, Sametinget och de båda näringarna genomför tillsammans, bland annat inom centrala samrådsgruppen för skogsbruk och rennäring. Regeringen anser att Sametinget ska fortsätta arbetet med att ajourhålla och kvalitetssäkra

renbruksplaner i syfte att stödja en förbättrad samrådsprocess mellan skogsbruk och rennäring.

Långsiktiga ramvillkor för skogsbruket

Regler för markanvändningen måste vara tydliga och långsiktiga så att markägaren inte kommer i kläm. Skogsstyrelsen har signalerat att befintlig lagstiftning vad gäller rätten till ersättning vid nekat tillstånd till avverkning i fjällnära skog är otydlig. Det är regeringens ansvar att säkerställa att lagstiftningen ger tydliga spelregler för alla inblandade. Regeringen är beredd att göra en översyn av vilka åtgärder som kan vidtas för att åstadkomma en ökad tydlighet. Frågan prövas under 2018 i mark- och miljödomstol och regeringen avvaktar den pågående rättsprocessen. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har pekat på behovet att se över artskyddsförordningen (2007:845) för att säkerställa att den blir tillämpbar, effektiv och rättssäker. Regeringen delar denna bedömning och avser att utreda rådande regelverk för att skapa klarhet och förutsägbarhet. Under 2015–2017 genomfördes utredningen om en rättslig översyn av skogsvårdslagstiftningen. Utredningen föreslog vissa förändringar avseende skyldigheter, sanktioner och bestämmelser om överklagande. Betänkandet (SOU 2017:81) bereds inom Regeringskansliet.

3.3 Fokusområde 2.

Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet

Mål för fokusområdet
Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet ska vara ökad sysselsättning, stärkt hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling med beaktande av skogens sociala värden. Kompetensen hos såväl kvinnor som män ska tillvaratas i arbetet, inklusive kompetensen hos nyanlända.

Utvecklingen av mångbruk kommer, tillsammans med en växande bioekonomi, att ge upphov till många nya jobb i skogens hela värdekedja. Skogarna, både de brukade och de skyddade, kan generera ytterligare nyttor utöver traditionell skogsproduktion och bevarande av biologisk mångfald. Ett mer variationsrikt brukande skapar förutsättningar för en större mångfald i företagande och upplevelsevärden. De nya jobben som genereras av skogens alla värden ska bidra till en attraktiv landsbygd. Regeringen har beslutat om en sammanhållen landsbygdspolitik för ett Sverige som håller ihop. Det övergripande målet för den politiken är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.

Skogsprogrammet är en viktig del i arbetet för att uppnå målet för landsbygdspolitik. Tillväxt ska ske genom skogen som en stark jobbmotor för nyanlända och för kvinnor såväl som män både på landsbygden och i staden. Naturtillgångar och nyttor från den nya bioekonomin och mångbruket som tillvaratas ska komma landsbygden till del. Det gäller även tillvaratagandet av de kultur- och naturmiljöer i skogen som skapar värde för exempelvis besöksnäringen och friluftslivsorganisationer. Skogens värden för människors rekreation och därmed hälsa och återhämtning har stor betydelse i sammanhanget och bör beaktas. Goda ramvillkor är en grundförutsättning för lönsamhet i företagandet vilket i sin tur är grund för ökad sysselsättning.

Rådighet över den egna skogen är grunden i ett långsiktigt företa-

gande och affärssamarbeten med skogen som bas. Allemansrätten tryggar allmänhetens rätt att röra sig fritt i skogen. Nya behov och kreativitet kan ge både ideell och affärsmässig ny verksamhet som kan bidra till hållbar tillväxt, värdeskapande och till en förbättrad uppfyllelse av målen för skogs-, sysselsättnings-, miljö-, närings-, jämställdhets-, friluftslivspolitikerna och de nationella målen för kulturmiljöarbetet.

Därför behöver genomförandet inriktas mot följande:

3.3.1 Synliggöra och utveckla skogens alla värden

För att skogen ska kunna brukas på ett mångsidigt, aktivt och hållbart sätt bör kunskapen om skogens alla värden liksom om allemans- och äganderätten öka i samhället.

Mer aktivitet i skogen genom satsningar på mångbruk

Regeringen anser att det finns en outnyttjad potential i de svenska skogarna, både som bas för råvaror och besöksnäring och som rekreations- och vistelsemiljö. Analyser pekar på att samhällets efterfrågan på förnybara råvaror till en växande bioekonomi kommer öka samtidigt som sökandet efter naturupplevelser och rekreation i skogen också har potential att öka. Skogen kan brukas mer effektivt och samtidigt generera högre sociala värden exempelvis för upplevelser, hälsa och rekreation. För att skogen ska kunna brukas på ett mångsidigt, aktivt och hållbart sätt bör kunskapen om skogens alla värden öka. Skogens potential fångas upp genom att stärka skogens mångbruk. Med mångbruk menas skogen används för flera olika syften, såväl kommersiella som icke-kommersiella. Skogsproduktionen ingår i begreppet mångbruk. Mångbruk utgår i första hand från markägarens drivkraft och vilja att utveckla nya verk-

samhetsområden i den egna skogen, genom egen verksamhet eller genom avtal med andra. Det finns möjligheter för gott samarbete mellan markägare och andra verksamhetsutövare, t.ex. genom civilrättsliga avtal som ger förfoganderätt till mark för verksamheter som går utöver allemansrätten. Sådana avtal kan utvecklas och standardiseras ytterligare. Sådant arbete pågår också mellan avtalande parter organisationer. Regeringen ser positivt på möjligheten till utveckling av affärsmodeller som gynnar ett mer varierat brukande av skogen och som skapar ytterligare intäktsmöjligheter för både markägaren och den som får tillgång till marken genom avtal. Kommuner har också möjlighet att på detta sätt stärka allmänhetens tillgång till skogar med höga sociala värden, bl.a. i bostadsnära områden, vilket ger förutsättningar för förbättrad folkhälsa. Regeringen ser en potential i att samverka och nya affärsmodeller kan komma naturvärden till del samtidigt som skogarna tillgäng-

liggörs mer och allemansrätten värnas.

Värdefulla natur- och kulturmiljöer och ny kunskap gynnar mångbruksföretagande
Nationalparker, naturreservat och andra värdefulla natur- och kulturmiljöer i skogen är ännu förhållandevis outnyttjade resurser för mångbruk. De kulturhistoriska värdena ger människor möjlighet att förstå de historiska sammanhangen och möta olika tidsdjup i landskapet. Regeringen har gjort stora satsningar på skydd och skötsel av värdefull natur under mandatperioden, men även satsat på nedsättning av moms för naturguidningar för att främja naturturism. Regeringen har vidare gett Skogsstyrelsen i uppdrag att utarbeta vägledande strategier för kulturmiljöfrågor och myndigheten har på regeringens uppdrag sett över styrmedel för sociala värden. Sammantaget bidrar utvecklingen på området till att naturen och kulturarvet uppmärksammas mer och kan ge inspiration till ökad verksamhet

med bas i skogens alla nyttor för bl.a. besöksnäringen och friluftslivsorganisationer. För att ytterligare synliggöra potentialen för skogens mångbruk avser regeringen att vidta åtgärder för att öka den tvärvetenskapliga kunskapen om skogens mångbruk genom insatser inom Sveriges lantbruksuniversitets framtidsplattform Future Forests.

Öka kunskapen om äganderätten och allemansrätten

Skogspolitikens två jämställda mål, miljömålet och produktionsmålet, samt det delade ansvaret mellan samhället och skogsägarna förutsätter en tydligt definierad och långsiktig äganderätt. En tydligt definierad och långsiktig ägande- och förfoganderätt är också en förutsättning för att driva en utveckling där vi får fler mångsidigt brukade skogar med olika typer av verksamheter sida vid sida eller på samma mark. När aktiviteten ökar i skogen behöver kunskapen om allemansrätten och äganderätten öka i samhället. Skogspolitikerna omfattar även hänsynen till andra allmänna intressen och regeringen bedömer att det är viktigt att öka sysselsättning, stärka hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling med beaktande av skogens sociala värden. Regeringen avser att ta sådana initiativ inom ramen för skogsprogrammet.

3.3.2 Regionala möjligheter och resurser för att lyfta skogens alla värden

För att stärka incitamenten för företagande med skogens alla värden som bas bör den regionala nivån användas. Ökad jämställdhet och mångfald i skogssektorn bör bidra till detta arbete.

Regionala skogsprogram

Skogsprogrammets regionala dimension bör användas till att skapa regionalt engagemang och kraftsamla för att uppnå skogsprogrammets vision och mål. Strategisk samverkan och dialog mellan nya och befintliga aktörer och intressenter, liksom investerings- och riskkapital och kompetensutveckling driver utvecklingen mot ökat företagande med skogen som bas. I början av 2018 presenterades en skogsstrategi för Småland som tolv aktörer från tre län står bakom. Det är den första regionala skogsstrategin i landet som tagits fram kopplat till de regionala dialoger som genomförts inom ramen för det nationella skogsprogrammet.

Kompetensförsörjning

Det pågår en generationsväxling i de gröna näringarna och det finns en efterfrågan på utbildad personal både på högre poster och på befattningar som kräver lägre kvalifikationer. Samtidigt är intresset lågt från unga att utbildas inom de gröna näringarna. Utifrån skogsnäringens perspektiv är det väsentligt att lösa de underskott på utbildad arbetskraft som framkommit. För att komma till rätta med arbetskraftsbehovet behöver rekrytering ske från hela befolkningen. Strukturer som hindrar kvinnor från att söka utbildning, få ett arbete eller att vilja stanna kvar i en anställning inom skogssektorn behöver undanröjas och den potential som finns hos nyanlända och personer med svag ställning på arbetsmarknaden bör tas till vara. Regeringen gör därför en flerårig satsning på enklare vägar till jobb för nyanlända och personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Satsningen är utformad för att leda till anställning eller egenföretagande redan efter ett år i projektet. För att ytterligare bidra

till att skapa arbeten inom praktisk skogsskötsel, överväger regeringen stimulansåtgärder i syfte att öka efterfrågan på tjänster som röjning och gallring.

Jämställdhet

Jämställdhetsarbetet inom skogssektorn behöver förstärkas. #metoo-upproppet har, vid sidan av att påvisa förekomst av lagöverträdelse, exempelvis ofredande och diskriminering utifrån kön, även blottat en kultur som inte i alla avseenden tar avstånd från nedsättande attityder gentemot kvinnor. Regeringen förutsätter att alla delar av sektorn på allvar begrunder detta och vidtar åtgärder. Kvinnor som äger skog utgör Sveriges största företagargrupp för kvinnor. Trots att ägandet är relativt jämnt fördelat mellan män och kvinnor är männen än så länge överrepresenterade i alla delar inom sektorn. Varför det är så, är svårt att ge ett enkelt svar på. Sammantaget står det dock klart att ökad jämställdhet, vare sig det handlar om skogliga utbildningar eller inom skogsföretagen, inte kommer av sig själv. Särskilda satsningar krävs för att åstadkomma förändring. Skogsägarföreningarna, skogsnäringen och lärosäten har ett stort ansvar för att komma till rätta med obalansen och de strukturella hindren. Regeringen avser att möjliggöra samverkan kring lika makt och villkor för kvinnor och män i skogssektorn och har vidtagit insatser inom ramen för skogsprogrammet och uppmanar sektorn att vidta åtgärder för att stärka jämställdheten.

3.4 Fokusområde 3. Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass

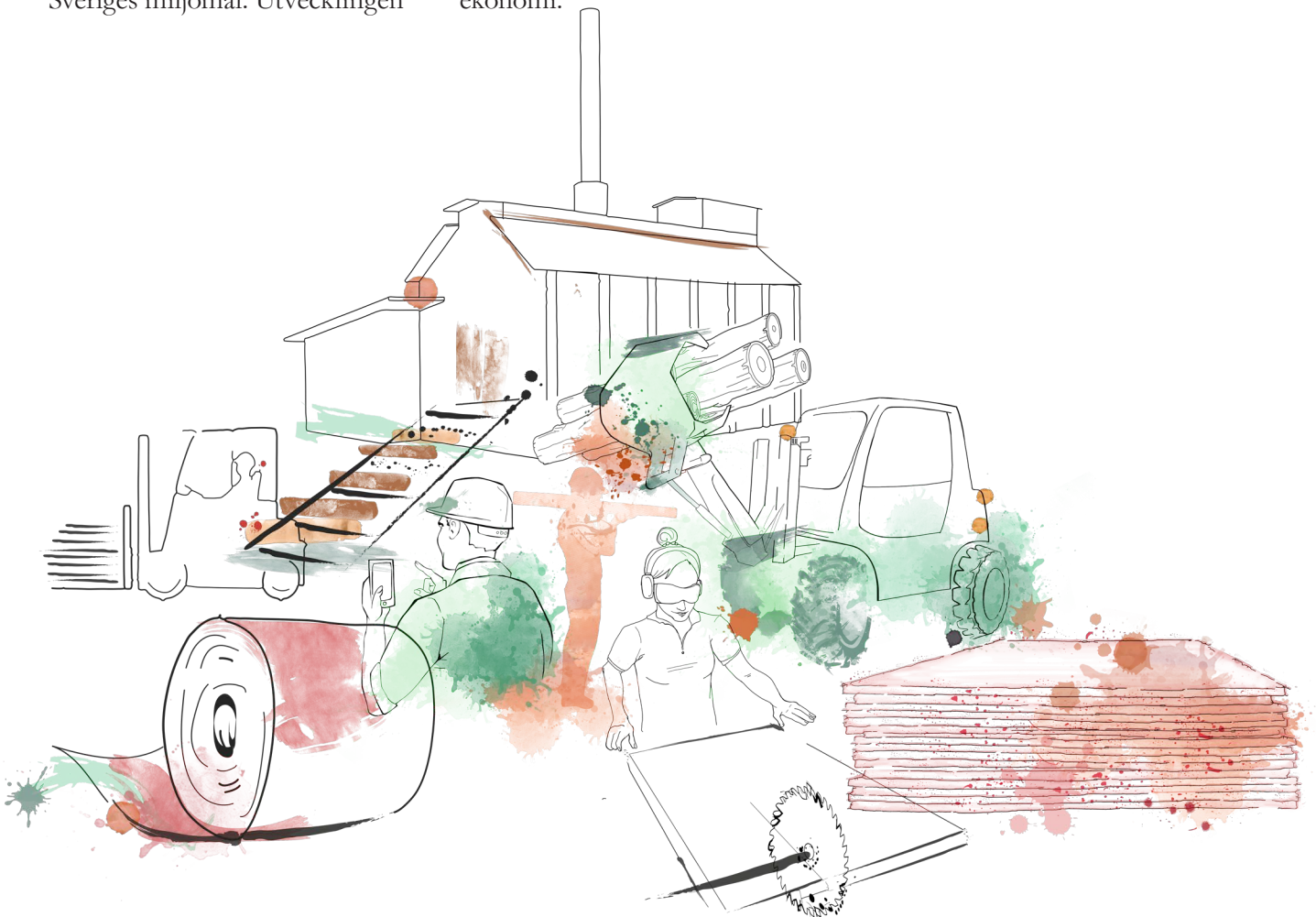
**Mål för fokusområdet
Innovationer och förädlad
skogsråvara i världsklass
ska vara att svensk skogs-
näring är världsledande när
det gäller att skapa och till-
varata innovationer och att
hållbart producera förädlad
skogsråvara för en växande
bioekonomi samt tillgodo-
se efterfrågan på hållbara,
fossilfria varor och tjänster
på globala marknader.**

I en växande cirkulär och biobaserad ekonomi och ett fossilfritt samhälle har en framgångsrik och innovativ skogsnäring och skogsråvaran en viktig roll. En omställning till bioekonomi krävs för att ersätta fossila råvaror och nå Sveriges miljömål. Utvecklingen

av nya bioraffinaderier tillsammans med industriellt träbyggande är centrala delar i omställningsarbetet. Genom innovationer kommer nya biobaserade resurseffektiva produkter kunna konkurrera med fossila motsvarigheter och bygga en mångsidig bioekonomi. Målsättningen på sikt är en allt högre förädlingsgrad med värdeskapande i Sverige. Regeringen kommer därför fortsätta driva en aktiv närings- och miljöpolitik vilket främjar skogsnäringens konkurrenskraft. En god och säkerställd råvarutillgång ger konkurrenskraft för skogsindustrin. Det ger fler jobb i hela landet och ökade möjligheter till substitution av fossil råvara. Regeringen anser därför att verksamhet baserad på förädling av skogsråvara bör ges goda ramvillkor för att kunna verka och utvecklas i en globaliserad ekonomi.

Regeringen inrättade 2015 ett nationellt innovationsråd. Innovationsrådet har identifierat tre områden som centrala för att lösa vårt samhälles utmaningar; digitalisering, life science och miljö- och klimatteknik. Genom regeringens fem strategiska samverkansprogram, som lanserades den 1 juni 2016, kraftsamlar regeringen tillsammans med näringsliv, akademi och offentlig sektor på områden relaterade till samhällsutmaningar där Sverige ligger långt framme och har komparativa fördelar. Samverkansprogrammets olika teman och den utmaningsdrivna ansatsen relaterar även till flera av de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030.

Svensk export är en grundbult i vår ekonomi som skapar tillväxt, sysselsättning och ökat välstånd.

Genom att exportera och importera varor och tjänster har Sveriges näringsliv kunnat växa sig starkt långt utanför vårt lands gränser och ta del av den globala marknaden. Globaliseringen innebär att ekonomierna i världens länder blir alltmer sammanflätade. För ett litet exportberoende land som Sverige skapar det enorma möjligheter men innebär också hård konkurrens för vårt näringsliv. Den svenska skogsnäringen exporterar 90 procent av sina produkter och är helt beroende av den globala ekonomins utveckling och av de spelregler som sätts upp för internationell handel. Förtroendet för svenskt skogsbruk är grundläggande, det är viktigt att förstå och möta kundbehov på olika marknader. Regeringens exportstrategi hjälper svenska företag att vinna affärer över hela världen.

Därför behöver genomförandet inriktas mot följande:

3.4.1 Kommunicera skogsråvarans och skogsnäringens betydelse i en växande bioekonomi

I en växande cirkulär och biobaserad ekonomi och ett fossilfritt samhälle ska skogsnäringen och skogsråvaran ha en central roll. För detta krävs innovationer för nya varor, tjänster och processer och en samverkan mellan offentliga och privata aktörer. Efterfrågan, både i Sverige och utomlands, på hållbart producerade, förnybara produkter bör stimuleras.

Svensk skogsindustri ska vara ledande när klimat, globalisering och digitalisering kräver snabb omställning. Regeringens strategiska samverkansprogram initierar en rad satsningar för att svenskt näringsliv ska ta fram morgon-

dagens attraktiva produkter och locka utländska investeringar. Konkurrenskraften i svensk skogsnäring bygger på en god och säkerställd tillgång på skogsråvara, produktivitet utveckling i hela värdekedjan, företagens strategiska kompetensförsörjning och förtroende från omvärlden. För att stötta utveckling och skapa förutsättningar för investeringar, nya företag och fler jobb arbetar regeringen utifrån en nyindustrialiseringsstrategi Smart industri. Synergier mellan det nationella skogsprogrammet och regeringens andra strategiska arbeten, särskilt samverkansprogrammet Cirkulär och biobaserad ekonomi, ska tas tillvara. De övergripande områden som har identifierats inom samverkansprogrammet gäller ökat träbyggande, cirkularitet och resurseffektivitet, innovativa bioråvaror, biodrivmedel, nya material samt uppskalning och kommersialisering.

Upphandling för bioekonomi och innovation beskrivs i den av regeringen framtagna upphandlingsstrategin (dnr Fi2016/00833/OU) och ska fungera som ett verktyg för att främja innovationer och förnyelse inom den offentliga sektorns bidrag till en växande bioekonomi. Förtroendet hos konsumenterna och samhället nationellt och internationellt för svenska skogsprodukter och tjänster förutsätter ett hållbart skogsbruk, omvärldsbevakning och en aktiv närvaro i den pågående samhällsdebatten. Skogsnäringens efterlevnad av hållbarhetsaspekterna är därför viktig för att kunna tillgodose konsumenternas krav på hållbara produkter och tjänster samt för ökad konkurrenskraft. Sverige ska vara ett föregångsland för fri och rättvis handel. Regeringen betonar skogssektorns viktiga roll i att kommunicera och bygga förtro-

ende och acceptans hos allmänhet och konsumenterna för hållbart skogsbruk och skogens nyckelroll i en växande bioekonomi. Regeringen uppmuntrar skogsnäringens arbete med att stimulera efterfrågan från konsumenterna och samhället i Sverige, inom EU och internationellt.

3.4.2 Skapa goda ramvillkor för att förädla skogsråvara i världsklass

Regler och andra styrmedel som berör företagande baserat på förädling av skogsråvara bör utformas så att de utgör goda ramvillkor i en växande bioekonomi och bidrar till hållbar utveckling.

Nya biobaserade material med nya funktioner kommer att ersätta fossila material. Skogsindustrin har kunskapen och innovationsförmågan men det avgörande tekniksprånget behöver fortsatt stöd, inte minst genom satsning på forskning, utvecklingsmiljöer, t.ex. svenska test- och demonstrationsanläggningar, samt relevant strategisk kompetens. I detta arbete behöver samverkan ske mellan offentliga och privata aktörer.

Det finns goda förutsättningar för fler jobb inom skogsnäringen i övergången till en växande cirkulär och biobaserad ekonomi. Regeringen anser att god och säkerställd tillgång till skogsråvara, en långsiktig och tydligt definierad äganderätt och produktivitet utveckling i hela värdekedjan är grundläggande förutsättningar för en konkurrenskraftig skogsbaserad industri. Förutsättningar som ytterligare utvecklar skogsindustrin är ökad jämställdhet, stärkt innovationskraft och nyskapande produktutveckling samt branschöverskridande samarbeten.

Inom ramen för samverkansprogrammet Cirkulär och biobaserad ekonomi har ett fördjupat samarbete med Finland utvecklats. Projektet Treearch har tilldelats medel från Verket för innovationssystem (Vinnova) för att ta fram nya material och specialkemikalier. Regeringen har även avsatt medel för ForMAX, en satsning där skogsindustrin, lärosäten, forskningsinstitut samt privata finansiärer gemensamt har för avsikt att skapa en öppen forskningsmiljö. Regeringen har tillsatt en delegation för cirkulär ekonomi för att stimulera omställningen till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi. Frågan om biobaserad näringslivsutveckling blir en av flera uppgifter för delegationen. Regeringen har även gett Statens energimyndighet 100 miljoner kronor för att göra det mer attraktivt att utveckla biobränsle för flyg från svensk skogsråvara.

Vidare är tillgången till kostnads-effektiva transporter och en bra infrastruktur avgörande för svensk skogsindustris konkurrenskraft. Regeringen har därför beslutat om införande av 74 tons lastbilar på vissa vägar i Sverige och avser att under våren 2018 besluta om

en nationell godstransportstrategi som ska bidra till att de transportpolitiska målen nås, stärka näringslivets konkurrenskraft och där det är möjligt främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart.

Konkurrenskraftsutredningen bedömde i betänkandet Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15) att det finns tecken på att nuvarande lagstiftning om jordförvärv och arrende hämmar företagsutvecklingen på svensk landsbygd. Regeringen har vidtagit åtgärder för att undersöka detta.

3.4.3 Stimulera ökat industriellt träbyggande

Ett ökat industriellt byggande i trä av hållbart producerad skogsråvara bör främjas för att öka klimatnyttan, bostadsbyggande, export och sysselsättning i hela landet.

Regeringen anser att en ökad användning av trä inom byggandet är en del i arbetet för ett hållbart samhälle. Det är ett viktigt element i den pågående övergången till ett fossilfritt välfärdsland samtidigt

som det kan bidra till ny arkitektur och gestaltade livsmiljöer. Regeringen arbetar för att skapa goda förutsättningar för ett ökat och hållbart byggande med hållbara material. Inom det svenska ordförandeskapet i det Nordiska ministerrådet och inom det av de svenska och finska statsministrarna initierade bioekonomisamarbetet pågår arbeten för att öka det industriella träbyggandet i de nordiska länderna. Projektet kompletterar regeringens genomförda satsningar för att utveckla industriellt byggande i trä och främja en cirkulär och biobaserad ekonomi. Ett ökat industriellt byggande i trä skapar fler jobb och sysselsättning i hela landet.

Ur ett livscykelperspektiv finns klimatfördelar med att använda mer trä i byggandet då ett industriellt byggande i trä innebär bl.a. kortare byggtid, ger lägre utsläpp och mindre störningar i det hållbara samhället. För att möjliggöra ett växande bostadsbyggande i trä krävs goda villkor för värdeskapande i den skogliga värdekedjan och en god och säkerställd tillgång på skogsråvara. Det finns redan nu exempel på kommuner som kommit långt i sitt arbete med ökat träbyggande och tagit fram träbyggnadsstrategier och demonstrationsprojekt i ett klimatperspektiv. Regeringen ser även ökade möjligheter för export av både produkter och tjänster kopplat till industriellt träbyggande. Inom ramen för Sveriges exportstrategi har regeringen genomfört flera satsningar som syftar till att öka och förenkla stödet för små och medelstora företag att öka sin export. Regeringen avser att återkomma med inriktningsdokument om industriellt träbyggande.

3.5 Fokusområde 4.
Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete

Mål för fokusområdet Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete ska vara att skogen och dess värdekedja ska bidra till en globalt hållbar utveckling och genomförandet av Agenda 2030. Skogen ska inkluderas som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete. Export- och investeringsfrämjande ska stärkas och synergier ska tillvaratas med utvecklingsarbete där det är lämpligt inom det skogliga området. Det nationella självbestämmandet över skogsfrågor ska värnas inom EU-arbetet.

Sveriges samverkan med omvärlden får en allt större betydelse för vår samhällsutveckling. I många delar av världen finns utmaningar med stora arealer av utarmad skogsmark som ett resultat av avskogning och omfattande degradering. Jordens växande befolkning och ett generellt ökat välstånd i kombination med klimat- och miljöförändringar ökar behovet av och konkurrensen om naturresurser och efterfrågan på hållbara lösningar. Restaurering av utarmade marker till produktiva och multifunktionella landskap blir allt viktigare och där hållbart nyttjande av naturresurser är grunden i ett lönsamt, tillväxtskapande företagande i hela värdekedjan vilket också kan bidra till fattigdomsbekämpning. Sverige har höga ambitioner i arbetet med att uppfylla de globala målen om hållbar utveckling och vill visa att

det är möjligt att genomföra dem med bibehållen global konkurrenskraft. Sverige har dessutom en lång tradition av högt skogligt kunnande och erfarenheter av långsiktigt brukande och bevarande av skog.

Med utgångspunkt i skogsprogrammets vision och mål behöver Sverige i ökad utsträckning dela med sig av erfarenheter och kunskaper internationellt och exportera hållbart producerade varor och tjänster. Samtidigt behöver Sverige och svenska aktörer bli bättre på att ta del av internationella kunskaper och erfarenheter, bl.a. för att öka innovationstakten och konkurrenskraft, utveckla det hållbara skogsbruket och därmed stärka ett ökat värdeskapande från skogen i hela Sverige, samt föra ut och hämta hem kunskaper om arbetet med att säkra ett hållbart uttag av skogsråvara som också långsiktigt

säkrar biologisk mångfald. Därför behöver genomförandet inriktas mot följande:

3.5.1 Prioritera skogen i svenskt internationellt samarbete

Sverige ska ha en tydlig röst i världen, inom EU, FN och i övriga internationella sammanhang om skogens roll för hållbar utveckling och i en växande bioekonomi. Såväl hållbart brukande som bevarande av skog är viktigt. Skogssektorns globala konkurrenskraft bör stärkas genom ett aktivt påverkansarbete för goda ramvillkor för hållbar produktion och handel.

Genom erfarenhetsutbyten och internationellt samarbete kan Sverige medverka till hållbar utveckling med utgångspunkt i hållbart

brukande och bevarande av skog både nationellt och internationellt. Det handlar om såväl bevarande som hållbart nyttjande av naturresurser och rättigheter kopplade till mark, som systemlösningar för policystöd, t.ex. riksskogstaxering av skog och annan miljöövervakning. Resursbasen i skogsbruket och dess relaterade värdekedjor tillsammans med befintliga företagsstrukturer och integrerade produktionssystem gör svensk skogsnäring till marknadsledande och konkurrenskraftig inom flera segment. Samtidigt kan konstateras att den globala marknadskonkurrensen är hård. För att den svenska skogsnäringen och hela skogens värdekedja ska utvecklas och fortsätta att generera nationellt välstånd krävs proaktivt arbete av såväl marknadens aktörer som det offentliga.

Regeringen anser att hållbart brukande och bevarande av skogen ska vara en profilfråga i svenskt internationellt samarbete, inklusive genomförandet av Agenda 2030, och att samordningen för detta ska stärkas. Sverige ska vara ett föregångsland inom hållbart skogsbruk och vara med och leda utvecklingen av en globalt växande bioekonomi, global hållbar utveckling och klimatomställning samt bidra till ett ansvarsfullt och hållbart skogsbruk i andra länder. Genom ytterligare förstärkning av skogliga aspekter i redan befintliga internationella samarbeten ökar möjligheterna att nå centrala nationella och internationella mål, framför allt de globala målen om hållbar utveckling i Agenda 2030, konventionen om biologisk mångfald (CBD) och klimatfrågan inom ramen för Parisavtalet.

3.5.2 Utveckla export- och investeringsfrämjande och öka synergierna med utvecklings-samarbetet

För att optimera svenska insatser i olika länder med olika nivåer av utveckling och marknadsmognad behövs ett samstämmigt och integrerat främjande som ökar synergierna mellan biståndsstrategier, export- och investeringsfrämjande. Detta utvecklade främjande ska ta sin utgångspunkt i Sveriges exportstrategi och policyramverk för svenskt utvecklings-samarbete. Hållbart brukande och bevarande av skog i en växande bioekonomi är viktiga delar i dessa insatser, liksom tvärsektorielt samarbete för innovation.

Regeringen anser att det är av vikt att tydliggöra hållbart skogsbruk i biståndet, liksom hur det kan bidra till genomförandet av Agenda 2030 och hållbar samhällsutveckling i utvecklingsländer. Regeringen har som ambition att skogens roll synliggörs i relevanta bistånds- och landstrategier och tar här fasta på att hållbart nyttjande av naturresurser och inkluderande ekonomisk utveckling är tematiska inriktningar för svenskt utvecklings-samarbete. Utvecklings-samarbetet ska fungera katalytiskt och bidra till att skapa förutsättningar för ökade finansiella flöden, kunskapsutbyten och ansvarsfulla, produktiva och hållbara investeringar. Arbetet ska även bidra till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi med ett brett deltagande av aktörer på alla nivåer. Sverige bidrar till ansvarsfulla investeringar för ökad produktivitet och hållbarhet inom skogsbruket. Ansvarsfulla investeringar för att utveckla ett hållbart jordbruk och hållbart brukande av skog är ett kraftfullt

instrument för att bekämpa fattigdom, tryggad livsmedelsförsörjning och stimulera en hållbar ekonomisk utveckling och därmed minska risken för humanitära kriser. För att förbättra övergången från bistånd till bredare ekonomiskt samarbete, där Sverige tappar fördelar när tidigare länder som mottagit svenskt bistånd visar en tilltagande marknadsmognad, är regeringen positiv till att pröva former för ett mer integrerat arbete med utgångspunkt i Sveriges exportstrategi och policyramverket för svenskt utvecklings-samarbete samt politiken för global utveckling. Ett mer samstämmigt och integrerat främjande där svenska intressen, som export- och investeringsfrämjande, kopplas samman med svenskt bistånd och politik för global utveckling bedöms som gynnsamt för att öka utväxlingen för varje satsad krona. Detta ligger i linje med Addis Abeba Action Agenda, som betonar att resursmobilisering och utvecklingsfinansieringen för genomförandet av Agenda 2030 bör komma från en rad olika finansiella flöden. Detta integrerade främjande omfattar även ett lyhört agerande, där anpassningar görs utifrån samarbetslandets marknadsmognad, förutsättningar och behov.

För svenska företag med skogen som bas är möjligheten att växa genom export och internationalisering viktig med tanke på att hemmamarknaden är begränsad. Betydelsen av export av varor och tjänster från skogen och tjänster för jobbskapande i hela landet är avsevärd eftersom flera svenska små och medelstora företag har potential att växa på tillväxtmarknader. Inom ramen för genomförandet och vidareutvecklingen av Sveriges exportstrategi betonar regeringen att ett aktivt och anpassat exportfrämjande

med ett särskilt beaktande av växande små och medelstora företag är av stor betydelse. Regeringen anser därför att ett antal åtgärder bör vidtas för att nyttja pågående strategiska arbeten på ett effektivt sätt, t.ex. genom uppföljning av genomförandet av Sveriges exportstrategi och insatser som berör övergången från bistånd till bredare ekonomiskt samarbete.

3.5.3 Värna nationellt självbestämmande över skogsfrågor

Sverige anser att skogspolitik inte ska vara ett EU-gemensamt politikområde. EU:s insatser på skogsområdet bör även fortsättningsvis vara begränsade.

Trots att det inte finns någon specifik rättslig grund för en gemensam skogspolitik i EU finns många frivilliga EU-strategier och ett antal EU-rättsakter med bäring på skog, skogsbruk och skogs-näring. Riksdagen har för regeringen tillkännagett att regeringen även fortsättningsvis ska värna den nationella beslutanderätten över skogsfrågor i samband med arbetet med EU:s skogsstrategi (bet. 2015/16: MJU10 punkt 10, rskr. 2015/16:175). Sedan tidigare är fastställt att Sverige anser att skogspolitik faller under nationell kompetens och i övrigt, där EU-kommissionen använder sin initiativrätt, måste subsidiaritetsprincipen tas i beaktande. Sverige anser att skogspolitik inte ska vara ett gemensamt politikområde. EU:s insatser på skogsområdet bör även fortsättningsvis vara begränsade och gemensamma stödprogram som kan snedvrida marknaden för skogsråvara ska undvikas (prop. 2007/08:108, bet. 2007/08: MJU18, rskr.

2007/08:244). Regeringen värnar därför det nationella självbestämmandet över skogsfrågor inom EU-samarbetet. Inte minst inom de senaste årens lagstiftningsförhandlingar om EU:s klimat- och energiramverk där regelverket för bokföring av utsläpp och upptag från skogsbruk och annan markanvändning (LULUCF) och hållbarhetskriterier för bioenergi har varit högt prioriterade.

EU är en central politisk arena och dessutom har Sverige en särställning inom EU vad gäller hög skogsproduktion och produktivitet. Sverige, tillsammans med Finland, utmärker sig också vad gäller skogsinnehav, näringens relativa betydelse för ländernas ekonomi och likheter i skogspolitikens utformning. Regeringen ser behov av ytterligare insatser för utvecklad dialog och kunskapsunderlag för europeiska beslutsfattare, men även av förstärkt samordning i Sverige och med likasinnade länder. Det av statsministern utpekade och fördjupade samarbetet mellan Finland och Sverige inom bioekonomi berör bl.a. arbetet med att aktivt och hållbart bruka våra skogar, en hållbar utveckling mot en cirkulär och biobaserad ekonomi, för ökad sysselsättning, stärkt konkurrenskraft för industrin och ökad innovation i hela landet samtidigt som klimat och miljöfrågor beaktas. Regeringen avser därför att föra ett än mer proaktivt påverkansarbete för att behålla och utveckla goda ramvillkor för skogsproduktion, handel och konkurrenskraft inom EU och i relation till tredje länder samt verka för bättre kommunikation i syfte att främja den skogligt relaterade Sverige-bilden. Genom denna ansats anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.6 Fokusområde 5. Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen

Mål för fokusområdet Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen ska vara ökad kunskap och innovation kring skogens alla värden och hela värdekedja för en hållbar och växande biobaserad ekonomi.

Samhälle och näringsliv behöver kontinuerligt ny kunskap och innovation för att utvecklas. Sverige har goda förutsättningar i form av naturresurser, infrastruktur och kunnande för att ställa om till en biobaserad ekonomi och öka värdeskapandet från biobaserade näringar, bl.a. skogsbruket. Det finns en stor potential i att förbättra produktionskedjorna och höja förädlingsvärdet hos de förnybara råvaror som dagens svenska processindustri använder. Att utbildningarna är attrakti-

va och kan möta framtidens kunskapsbehov inom skogssektorn är väsentligt för kompetensförsörjningen. Likaså är rådgivning och tillgång till information och data nödvändig för att underhålla och förstärka den svenska kunskapsbasen. Dessa aspekter är också av central betydelse för att Sverige ska upprätthålla internationell konkurrenskraft. Kunskapen ska vara lättillgänglig och aktivt spridas för att kunna användas i alla delar av samhället.

Därför behöver genomförandet inriktas mot följande:

3.6.1 Forskning och innovation

Ökade forskningsinsatser inom området ett hållbart brukande och bevarande av skogen och dess hela värdekedja är en viktig del för att nå Sveriges mål för forskning och innovation och för målen inom skogsprogrammet.

Behovet av ny kunskap och innovation är kontinuerligt för att utveckla samhälle och näringsliv. Omställningen till en bioekonomi innebär en samhällsförändring som kräver insatser från såväl staten, forskning och högskola som näringslivet. Forsknings- och innovationsinsatser inom ett hållbart brukande och bevarande av skogen och dess hela värdekedja är nödvändiga för företagens konkurrenskraft och för att nå målet om det fossilfria samhället. För en fortsatt ekonomisk lönsamhet är det centralt att ta till vara skogens alla nyttor och hantera utmaningar kopplat till skogen i arbetet mot ett fossilfritt och hållbart samhälle. Detta arbete behöver understödjas med forskning och innovation. Skogens roll för att begränsa klimatförändringen och en omställning till ett fossilfritt Sverige innebär att forsknings- och innovationsinsatserna måste breddas till andra områden än de

traditionella. Den svenska skogen är en viktig resurs för utvecklingen av en svensk biobaserad samhällsekonomi och tillkomsten av nya arbetstillfällen. Utveckling av material som textilier, bioplaster, gröna kemikalier etc. från skogsråvara, kräver ny kompetens och samarbeten, både nationellt och internationellt. För att öka möjligheterna att erbjuda samhället ekosystemtjänster behövs kunskap och forskning om hur dessa samverkar och kan nyttjas. Samverkan mellan forskning, näringsliv och andra samhällsaktörer har blivit vanligare och starka forskningsmiljöer finns idag som inkluderar flera universitet och institut. Inom skogbruksforskningen är Sveriges lantbruksuniversitet dominerande och högt rankat vad gäller vetenskapliga publikationer. På materialforskningsidan finns det flera andra starka forskningsmiljöer i landet. Det finns alltså förutsättningar för att Sverige kan vara en betydande aktör inom forskning och innovation även internationellt.

Regeringen anser att genom en effektivare samverkan mellan universitet och högskolor och andra forskningsaktörer, näringslivet och det övriga samhället kan Sveriges konkurrenskraft stärkas. För att utveckla styrmedel och incitament som stödjer en ökad vidareförädling och omställning till bioekonomi behövs deltagande från staten, civilsamhället, skogsnäringen och aktörer i skogens hela värdekedja. Det finns möjligheter att utveckla svensk skoglig forskning, t.ex. genom ökat nordiskt och internationellt samarbete. Fortsatt samverkan mellan olika sektorer är viktigt för utvecklingen liksom i det internationella arbetet.

3.6.2 Attraktiva utbildningar

Attraktiva skogsutbildningar som

Skogliga utbildningar bör vara attraktiva för såväl kvinnor som män, tillgängliga och möta samhällets framtida behov.

kan möta framtidens kunskapsbehov är väsentliga för kompetensförsörjningen. De är också av central betydelse för att Sverige ska upprätthålla internationell konkurrenskraft. Kunskapen ska vara lättillgänglig och aktivt spridas för att kunna användas i alla delar av samhället. Skogen väntas öka i betydelse på många områden. Det är därför avgörande för den framtida kompetensförsörjningen inom skogsbranschen, att utbildningarna förmår attrahera motiverade studenter, både män och kvinnor, och med olika bakgrund, i synnerhet då det finns ett vikande intresse för skogsutbildningar. Regeringen har förväntningar på att Sveriges lantbruksuniversitet och andra lärosäten, liksom gymnasieskolan och yrkeshögskolan, erbjuder attraktiva utbildningar av hög kvalitet som leder till jobb som motsvarar såväl studenternas och elevernas som arbetsmarknadens och övriga samhällets efterfrågan.

3.6.3 Information, kunskaps-spridning och datainsamling

Rådgivning och information bör bidra till ökad konkurrenskraft, hållbart brukande och bevarande av skog samt en växande biobaserad ekonomi. Relevant datainsamling som underlättar för skogliga aktörers arbete med att uppfylla skogspolitikens mål bör förstärkas.

Rådgivning och informations-satsningar är viktiga för att uppfylla skogspolitikens jämställda mål inklusive de nationella miljömålen

och bidra till en hållbar och växande biobaserad ekonomi. Regeringen ser att ökade insatser för information, kunskaps-spridning och datainsamling som stödjer målen för skogsprogram-mets fokusområden är väsentliga.

Regeringen betonar vikten av aktuella, tillförlitliga och lättillgängliga kunskapsunderlag som grund för ökad miljöhänsyn och ökad skogsproduktion. Staten ger underlag för planering och uppföljning av skogsbruket och formellt skydd på nationell och regional nivå genom produktion av officiell statistik t.ex. via Skogsstyrelsen, riksskogstaxeringen vid Sveriges lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket och SCB. Skogsstyrelsen tar också fram öppet tillgängliga skogliga konsekvensanalyser. Ett annat exempel på datainsamling och tillgänglighet är regeringens ambition att återkommande genomföra mätningarna av skogsresurserna i landet genom flygburen laserskanning. Skogliga grunddata behöver uppdateras och utvecklas, på grund av de ständiga förändringar som sker i skogen och för att löpande kunna följa skogens tillstånd. Förutsättningen för en sådan uppdatering och utveckling av informationsmängder är nya laserdata från laserskanning. Mot bakgrund av det har regeringen gett Lantmäteriet i uppdrag att genomföra laserskanning av Sveriges skogsmark. I uppdraget ingår bl.a. laserskanning, lagring och tillhandahållande av laserdata. Skogsnäringens sektorsansvar innebär att det också är näringens eget ansvar att ha relevanta underlag för sin skogliga planering. Även kommunerna och länsstyrelserna har ett viktigt uppdrag i att sprida kunskap om natur- och kulturmiljöer i skogen.

4. Så organiseras skogsprogrammet

4.1 Skogsprogrammets olika delar

Arbetet med ett nationellt skogsprogram innebär en för Sverige delvis ny, successiv process med fördjupad, holistisk dialog med civilsamhället och tvärsektorielt samarbete. Det nationella skogsprogrammet består av flera delar. Den första delen av arbetet med skogsprogrammet etablerade dialogprocessen och omfattade ett intensivt och brett samråd under 2014–2016. Bland annat har denna fas resulterat i underlag till den strategiska inriktningen på programmet. Den andra delen är den strategiska inriktningen av programmet som utgörs av detta dokument där

regeringen lägger fast skogsprogrammets organisation och mål för fem fokusområden med sikte på 2030.

Nedanstående figur visar skogsprogrammets olika delar. Övergripande är visionen och därunder finns fem fokusområden med mål som ska bidra till att uppnå visionen. Det femte fokusområdet, Ett kunskapskliv för hållbart brukande och bevarande av skogen, är horisontellt.

Konkreta åtgärder för att nå dessa mål kommer presenteras av regeringen och sedan samlas i en separat handlingsplan. Regeringen vill särskilt poängtera möjligheten för intressenter att ta initiativ som

bidrar till en gemensam handlingsplan och till den fortsatta dialogen inom det nationella skogsprogrammet.

4.2 Organisation av det nationella skogsprogrammet och den fortsatta dialogen

Regeringen anser att det behövs en struktur för att driva, organisera och genomföra skogsprogrammet. Ansvaret för detta ska finnas inom Regeringskansliet med stöd av Skogsstyrelsen och andra berörda myndigheter, vilket ligger i linje med ett av förslagen från arbetsgrupperna.

Den dialogprocess som etablerats för skogsprogrammet ska

Skogsprogrammets olika delar

fortsätta. Omvärldsanalys och samverkan om internationella, nationella och regionala skogsfrågor kommer att vara viktiga delar av skogsprogrammet och inrymmas i strukturen för skogsprogrammet. På nationell nivå ska programrådet vara ett forum för konsultation och diskussion, under landsbygdsministern som leder arbetet med skogsprogrammet. Ett programråd med kompetens som reflekterar skogsprogrammets bredd och täcker in både nationella och internationella aspekter är en viktig beståndsdel. Programrådet kommer exempelvis kunna ha en tydlig strategisk roll vad gäller arbetet med kommande uppdateringar av handlingsplanen och omvärldsanalys. Den fortsatta dialogen inom skogsprogrammet kan därtill organiseras genom öppna hearings, samtal och dialoger i arbetsgrupper. Avseende representationen av aktörer bör hänsyn tas till och avvägningar göras utifrån bl.a. berörda intressenter, mångfald och balans mellan kvinnor och män.

Skogsprogrammets regionala dimension ska användas till att skapa engagemang och kraftsamla över hela landet för att uppnå skogsprogrammets vision och mål. Strategisk samverkan och dialog mellan nya och befintliga aktörer och intressenter, liksom investerings- och riskkapital och kompetensutveckling driver utvecklingen mot ökat företagande med skogen som bas. Regeringen kommer därför under 2018–2019 ge Skogsstyrelsen i uppdrag att bistå Regeringskansliet i det fortsatta genomförandet av det nationella skogsprogrammet samt att stödja regionala insatser.

Regeringen bedömer att den regionala dialogen bör återspegla regionala förutsättningar, intressen

och behov. I en alltmer globaliserad värld finns även behov av att stärka arbetet med integrering av den internationella skogliga dimensionen. Genom ett strukturerat och strategiskt arbete kan både en hållbar utveckling av handel och näringsliv och ett hållbart skogsbruk stärkas. Befintliga strukturer för skogsfrågor som finns hos Skogsstyrelsen bör användas och utvecklas. På regional nivå bör ett nära samarbete och samverkan ske med relevanta offentliga aktörer med regionalt utvecklingsansvar. För att stärka skogligt företagande, innovation och en utvecklad bioekonomi är det regionala tillväxtarbetet en viktig plattform.

En återkommande nationell konferens inom ramen för skogsprogrammet ska möjliggöra inspel till den nationella handlingsplanen, samt uppföljning, samverkansmöjligheter och dialog mellan aktörer på regional, nationell och internationell nivå och mellan berörda politikområden. Konferensen är ett led i dialogprocessen. Den syftar till utveckling av handlingsplanen och att sprida goda exempel samt göra det möjligt att samla in tankar och idéer som kan skapa förutsättningar för uppfyllandet av skogsprogrammets vision och målen för de fem fokusområdena.

Vikten av att skapa strukturer för policyutvecklingen av bioekonomi har påtalats av arbetsgrupperna. Regeringen har initierat ett arbete för att utveckla den svenska bioekonomin i bl.a. samverkansprogram för cirkulär och biobaserad ekonomi. Skogsprogrammet är en viktig byggsten i det arbetet och bidrar även till måluppfyllelse i andra strategiska satsningar inom bl.a. klimatarbetet (prop. 2016/17:146), exportstrategin, genomförandet av

Agenda 2030, strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141), nyindustrialiseringsstrategin och en sammanhållen landsbygds politik (prop. 2017/18:179).

4.3 Handlingsplan

En handlingsplan kommer att presenteras baserat på strategin och innehålla konkreta åtgärder utifrån skogsprogrammets vision och mål. Den första versionen av handlingsplanen förväntas omfatta framför allt åtgärder där staten har ett huvudansvar. Handlingsplanen kommer dock att uppdateras i dialog med intressenter. Regeringens förhoppning är att skogssektorn och samhället i stort medverkar med åtgärder till förverkligandet av visionen och fokusområdena samt stärker den fortsatta dialogprocessen.

4.4 Uppföljning av skogsprogrammet

Handlingsplanen bör uppdateras med jämna mellanrum. Dessutom ska regelbunden uppföljning och utvärdering av strategi och handlingsplan ske fram till 2030. En redovisning av resultaten från skogsprogrammet ska ske i den årliga budgetpropositionen. Regeringen avser att ge uppdrag till Skogsstyrelsen att under 2018–2019, i samverkan med andra relevanta myndigheter, ta fram förslag på relevanta indikatorer som löpande kan mäta eller på annat sätt visa på skogsprogrammets genomförande. Även den nationella konferensen är ett forum för uppföljning.

Regeringen uppmuntrar även sektorn, i dess hela bredd från företag, organisationer och intressenter i skogens hela värdekedja, att följa upp sitt engagemang och sina insatser för ett framgångsrikt genomförande av skogsprogrammet.

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00

Besöksadress: Mäster Samuelsgatan 70, Stockholm

Webbplats: regeringen.se